

K formální stránce: Práce splňuje požadovaný rozsah, obsahuje všechny požadované části, text je formátován přehledně a čitelně. Autorka zvolila způsob odkazování přímo v textu; tento způsob odkazování je přiměřený rozsahu i obsahu textu. Počet a druh použité literatury a ostatních zdrojů odpovídají zvolenému tématu i tomuto druhu práce, nicméně cizojazyčná literatura je zastoupena symbolicky pouze jednou knihou. Strukturu práce člení autorka do tří částí. Za každou částí následuje shrnutí. Práce je koncipována jako kompilace teoretických pohledů relevantních autorů, kterou autorka prokládá svými komentáři zaměřenými na praktické aspekty zvoleného tématu.

K jazykové a stylistické stránce: Gramatické chyby se v práci vyskytují v minimální míře (viz např. s. 28: „Ve svém pojednání o... se zmiňuje Machula a Machulová...“ nebo s. 35: „Původním zaměřením sociálních kurátorů byla jejich orientace...“), podobně i významově nejednoznačné formulace či slovní spojení (viz např. s. 18: „Tato slova jsou nejzákladnějším smyslem utilitarismu.“ s. 25: „Předpokladem však je chuť učit se myslet a podstoupit 'řeholi profesní hrdosti'...“). Stylistická úroveň práce odpovídá základním požadavkům kladeným na tento druh textu, neobratné či neadekvátní formulace se objevují v práci zřídka.

K obsahové stránce: Autorka si zvolila téma, v němž se prolínají především dvě oblasti – sociální práce a etika, přičemž hlavní pozornost je zaměřena na specifickou oblast práce sociálního kurátora a její morální dimenzi. V tomto ohledu téma zcela odpovídá studijnímu oboru autorky. Cíl práce definuje autorka na s. 7: „...zjistit, zda povolání sociálního kurátora... vyžaduje přemýšlení o etických otázkách v kontextu etických kategorií anebo postačí opora v etickém kodexu, platné legislativě a jak toto přemýšlení tvoří součást osobnosti sociálního kurátora.“

V první části práce představuje autorka vybrané etické kategorie (člověk, lidská důstojnost, svoboda... dobro a zlo, morálka, svědomí), jež pokládá zároveň za základní atributy lidství. Jako filosof se zde nemohu ubránit upozornění, že je třeba rozlišovat rovinu pojmů (intencionální) a věcnou (reálnou) rovinu atributů lidství, což autorka podle mého názoru nečiní. Klíčové otázky: Je nějaký rozdíl (a jaký?) mezi pojmy, které člověk používá a reálnými znaky jeho lidské přirozenosti? V jakém smyslu je „dobro a zlo“ zároveň etickou kategorií a základním atributem lidství? A jaký významový rozdíl je mezi pojmem „lidství“ a pojmem „tento (konkrétní) člověk“?

Druhá část práce je věnována základnímu představení sociální práce, profese sociálního pracovníka, dále podrobnějšímu představení sociálního kurátora a jeho cílových skupin, představení specifík jeho vlastních činností a rizik s ní spojených. Pokud bych měl označit nějaké části práce jako teoretické, byly by to rozhodně první dvě části práce, kde autorka poměrně zdařile kompiluje a skládá myšlenky relevantních autorů a snaží se je prokládat popisem z praxe za pomoci např. metodické příručky pro sociální kurátory a metodiky sociální prevence (srov. 2.7 a 2.8).

Ve třetí části autorka pojednává „o jednotlivých oporách v práci kurátora, jež jsou cílem práce a podstatou pro zjištění, která z opor je významnější či důležitější pro výkon práce sociálního kurátora a vede k naplnění jejího hlavního záměru, tedy k pomáhání druhým lidem...“ (s. 49). Zmíněnými oporami jsou pro autorku 1) legislativní rámec, 2) etický kodex, 3) etické kategorie a 4) osobnost kurátora (viz obsah). V závěru autorka dospívá k následujícímu: Je důležité, aby kurátor byl „vzrálou osobností s životními zkušenostmi“, znalý sebe sama schopný etické sebereflexe, účasti, zájmu, empatie a především měl chuť pomáhat potřebným (s. 73). Osobnost kurátora pokládá autorka za jednu z nejvýznamnějších opor, od níž se vše odvíjí. Znalost legislativy a etického kodexu považuje za druhořadou a konstatuje důležitost „přemýšlení o etických otázkách“. Pokud tedy uvedené opory seřadíme podle důležitosti, kterou jim autorka přikládá, dostaneme následující pořadí: 1) osobnost kurátora, 2) etické kategorie, 3) etický kodex a 4) legislativa. Tím je dána odpověď na otázku formulovanou v souvislosti s cílem práce: „...povolání sociálního kurátora vyžaduje přemýšlení o etických otázkách v kontextu etických kategorií jako je dobro a zlo, svědomí, morálka, ale též svoboda, odpovědnost. Středem jeho pozornosti je klient, a proto nelze opomenout pojetí lidské důstojnosti, sebeurčení, lidských práv.“ Stěžejní význam přikládá autorka osobnosti kurátora, „neboť od ní se vše ostatní odvíjí.“ (s. 74).

V

Jak jsem již zmínil, představuje práce poměrně zdařilou kompilaci vybraných autorů a zdrojů, kompilaci spojenou s pokusem o vlastní komentář a se snahou vyzdvihnout důležitost etických dimenzí praxe sociálního kurátora. Významný autorský příspěvek, řešení empirického problému či tvůrčí projekt práce neobsahuje. Pokud se zaměřím na etický aspekt práce, jenž je pro práci charakteristický, lze vysledovat, že se autorka poměrně dobře orientuje v základních textech českých autorů, používá primárně učebnicové texty. Často však přebírá jejich rozdílné etické terminologie a pojetí, čímž vzniká v její práci sice zajímavá přehledová „mozaika“ (více či méně odrážející samotné téma), ale na úkor hlubšího, preciznějšího a systematictějšího uchopení tématu. Rád bych to ukázal na rozlišení stěžejních pojmů: „etika“, „morálka“, „mravnost“, „moralita“. Podle mého názoru je třeba jasné a jednoznačně mezi těmito pojmy rozlišovat! Autorka např. představuje pojem „morálka“ v kap. 1.7 za pomoci několika autorů, z nichž každý vymezuje tento pojem poněkud odlišně (Matoušek, Janotová, Müllerová, Sokol, Jankovský). Sama autorka však avizovala na konci kapitoly 1.6, že pojem bude „používat ve významu osobní morálky“ (s. 19). V závěru kapitoly 1.7 autorka provádí jakousi syntézu pojetí těchto autorů, z níž však jednoznačně nevyplývá jasné vymezení pojmu! V následující kapitole 1.8 navazuje autorka pojmem svědomí, přičemž opírajíc se o Anzenbachera operuje s pojmy „moralita“ (individuální aspekt jednání) a „mravnost“ (společenský aspekt jednání), které objasňuje (podle Anzenbachera) jev tzv. „dialektiky svědomí“. Domnívám se, že v prvním shrnutí (s. 23) měla autorka ukázat na vzájemné vztahy mezi těmito pojmy a jasné je vymezit, odlišit. Třeba tak, že by z předchozího vyvodila, že význam pojmu „morálka“, jak jej chce používat se v podstatě kryje s Anzenbacherovým pojmem „moralita“! Jedná se totiž o stěžejní etické pojmy, které definují jednak předmět etiky jakožto vědy a jednak komplexitu tohoto předmětu, kterým je lidské jednání (jeho individuální a společenský aspekt). Když se tyto základní pojmy jasné vymezí, lze definovat i základní pojem „etika“. Pokud se jasné nevymezí, dochází ke konfúzi, jejímž příkladem je podle mého názoru např. způsob, jak autorka cituje ve třetí části práce (3.3) pojetí Dorotíkové a Fischera. Jednoduše vyjádřeno: Domnívám se, že výše zmíněné pojmy používají Anzenbacher, Jankovský, Dorotíková a Fischer poněkud rozdílně! Pokud chce autorka, jak sama zdůrazňuje, ve své práci pojednat hlavně o individuálním aspektu jednání kurátora (tedy o moralitě), pak je podle mého názoru nutné, aby si pro ten účel vypracovala také jasnou terminologii, resp. nějakou JEDNU terminologii převzala (ať už od jakéhokoli autora) a důsledně používala v celé práci. Té JEDNÉ terminologie by se však měla držet v celé práci. Důkazem, že tomu tak není je např. v závěru (s. 74) použitý (výše uvedený) pojem „morálka“, který autorka (nekonzistentně s vyjádřením na s. 19) používá takto: „*Morálka jako systém teorií o dobru a jeho zdůvodňování...*“ Klíčová otázka: Je tedy pro autorku morálka systémem teorií o dobru (tedy „etikou“) a jeho zdůvodňování (tedy „metaetikou“) **anebo** spíše individuálním aspektem jednání (tedy jak uvádí Anzenbacher, „moralitou“), jehož (jejímž) hlavním kritériem je praktický rozum (svědomí)?

Domnívám se, že v diplomové práci – pokud nemá jít jen o jakousi „delší bakalářskou práci“ – se měla autorka pokusit nejen o kompilaci vhodně zvolených zdrojů a jejich komentář (byť zacílený do praxe), ale též o terminologicky propracovanější analýzu, srovnání, syntézu a vyhodnocení. Podle mého názoru by se totiž z textu této poměrně jinak zdařilé práce dalo v závěru vyvodit ještě něco více než jen obecně plausibilní požadavek, že sociální kurátor má eticky reflektovat a hodnotit své jednání, že jeho zkušenosti, charakter a ctnosti hrají větší roli než legislativní rámec a etický kodex, že morální kvality jeho osobnosti tvoří základ úspěšnosti jeho praxe...

Práci navrhuji hodnotit jako velmi dobrou. Konečné hodnocení závisí na výsledku obhajoby.

TF JU, Katedra filosofie a religionistiky, v Českých Budějovicích, dne 14. 5. 2013; oponent: PhDr. Vojtěch Šimek

